

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף כ

תנו רבנן. עז בת שנתה ודאי לכהן וכו': הברייתא אומרת בדומה למה שלמדנו במשנה, ונבאר את הדברים שוב.

עז בת שנה יכולה ללדת רק פעם אחת. ולכן אם הוא קנה את העז בתוך השנה הראשונה שלה, והיא הולידה לו בתוך השנה הראשונה, בהכרח שזו הפעם הראשונה שלה. אבל אם הוא קנה אותה מעל גיל שנה והיא הולידה לו, יש לנו ספק האם זו הפעם הראשונה שהיא יולדת או לא.

אצל רחל הזמן הוא בתוך שנתיים, כי היא יולדת בזמן הזה רק פעם אחת. ואצל פרה וחמורה הזמן הוא בתוך שלוש שנים, ולדעת רבי יוסי בר"י הזמן של חמורה הוא ארבע שנים. זו דעת רבי ישמעאל.

כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר להן: לכו ותאמרו לרבי ישמעאל - טעית! כי אם הבהמה היתה נפטרת מדין בכורה, רק כאשר היא היתה יולדת וולד גמור, אכן היה כדברך. אבל הרי אמרו חכמים שגם אם יצא מהבהמה רק 'טינוף' (= חלק של וולד, ולקמן יתבאר מהו), היא כבר לא מבכרת. ואם כן יתכן ויצא ממנה טינוף ואנו לא יודעים מכך, וכשהיא אחר כך יולדת היא כבר לא מבכרת.

וזוהו בבהמה דקה כגון עז או רחל, שאם יצא ממנה 'טינוף' זה סימן שהיה בה וולד כלשהו. ובבהמה גסה אם יצאה שיליא (= שק הריון) זהו סימן שהיה בה ולד כשלהו. ובאשה אם יצא ממנה שפיר (= עור שיש בו צורת ולד) ושיליא.

ואני אין אני אומר כן: רבי יהושע ממשיך ואומר - אני לא אומר כמו שאמרו חכמים אלא בנוסח אחר. עז שטינפה בת ששה חודשים יולדת בתוך שנתה, ורחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שנתיים.

אמר ר' עקיבא - 'אני לא באתי לידי מדה זו': כלומר אני כלל לא סובר כן. אלא אם ידוע לנו שהבהמה כבר ביכרה בעבר, אין הכהן מקבל כלום. ואם ידוע לנו שהיא לא ביכרה, הולד הולך לכהן. ואם יש לנו ספק, הולד נאכל במומו לבעלים. עד כאן הברייתא.

שאלה: במאי קמיפלגי ר' ישמעאל ור' יהושע? תשובה: לימא בטינוף פוטר קמיפלגי: האם בהמה שיצא ממנה 'טינוף', זה נחשב שהיא ילדה והטינוף פוטר אותה מבכורה (שהולד הבא שיוולד לה יהיה פטור). לדעת רבי ישמעאל טינוף אינו פוטר, ולכן אם היא ילדה בתוך שנה (שזו בהכרח לידה ראשונה שלה) לא אכפת לנו שיצא ממנה טינוף קודם לכן. אבל לדעת רבי יהושע טינוף פוטר, ולכן עלינו לחשוש שמא היא טינפה קודם לכן.

דחייה: אי דחזינן דטינוף וכו': אם היינו רואים שהיא באמת טינפה, לכולי עלמא הטינוף אכן היה פוטר אותה מבכורה. אבל המחלוקת היא האם כשלא ראינו שהיא טינפה, בכל זאת עלינו לחשוש שמא היא טינפה. רבי ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף, ור' יהושע סבר חוששין לטינוף.

קושיא: ולא חייש? והאמר רבא מחזורתא רבי ישמעאל כר' מאיר סבירא ליה דחייש למיעוט: הרי רבא אמר למעלה שלמסקנת הסוגיא רבי ישמעאל סובר כרבי מאיר שחוששים למיעוט, (לגבי רוב בהמות יולדות בתוך שנתן ומיעוט אינן יולדות). ואם כן הוא גם חושש לטינוף. תירוץ: כי חייש לחומרא לקולא לא חייש: רבי ישמעאל חושש למיעוט רק במקרה שהדבר לחומרא, והיינו במקרה הנ"ל, שאם נלך אחר הרוב עלינו לפטור בהמה שילדה בשנתה השניה מ'ספק בכורה' (כלומר עלינו להחליט שהיא ודאי לא בכורה), משום שרוב בהמות יולדות בשנתן הראשונה. ולכן חושש רבי ישמעאל למיעוט שאינן יולדות בתוך שנתן, ומחמיר על הבהמה שילדה בשנה השניה שהיא ספק בכורה. אבל כאן אם נחשוש למיעוט שמטנפות, יצא מזה קולא, כי אז נפטור את הבהמה מבכורה.

ואיבעית אימא: רבי ישמעאל חושש למיעוט בכל מקרה, בין לקולא ובין לחומרא. אבל המחלוקת בין רבי ישמעאל לרבי יהושע, האם בהמה שמטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה או לא. לדעת רבי ישמעאל מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה, ולכן אם היא ילדה בהכרח שהיא ודאי לא טינפה, ובהכרח שהיא מבכרת. אבל

לדעת ר' יהושע מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה, ועלינו לחשוש שמא היא טינפה ואם כן היא כבר לא מבכרת.

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רבי יהושע בברייתא:

ואני איני אומר כן, אלא עז שטינפה בת ששה יולדת תוך שנתה. רחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שתיים.

שאלה: מאי איכא בין 'גמריה' ל'סבריה'? מה ההבדל בין מה ששמע רבי יהושע מחכמים, למה שהוא אמר מסברתו?

תשובה: (כגון) שטינפה בסוף ששה וכו': מדובר שעקבנו אחרי העז וראינו שהיא לא טינפה עד סוף ששה חודשים מזמן לידתה, ולאחר מכן הפסקנו לעקוב אחריה, והיא ילדה בסוף השנה. והנה, זעירי אמר שאין טינוף פחות משלשים יום, ולכן העז לא מקבלת עליה זכר עד לאחר שיעברו שלושים יום מהטינוף.

לדעת החכמים ששמע רבי יהושע את דעתם, אנו סוברים כזעירי. ואם כן מכיון שבהמה מתעברת במשך חמשה חודשים, הרי אם היתה מטנפת ביום הראשון של החודש השביעי, היא לא היתה יכולה להכנס להריון בחודש השביעי אלא רק בחודש השמיני, אבל אז היא כבר לא היתה יכולה ללדת בתוך השנה הראשונה שלה. ואם אנו רואים שהיא כן ילדה בתוך השנה, זה סימן שהיא לא טינפה לאחר ששה חודשים, ובהכרח שזה הולד הראשון שלה. אבל לדעת רבי יהושע איננו סוברים כזעירי, ואם כן כאשר הבהמה ילדה בסוף השנה, אין לנו הכרח שזה הולד הראשון שלה, כי יתכן שהיא טינפה בתחילת החודש השביעי (ואנו לא יודעים מכך), והתעברה מיד, וילדה בסוף השנה.

אפשרות נוספת לבאר:

ואיבעית אימא. דכולי עלמא וכו': כולי עלמא סוברים כזעירי שהיא לא יכולה להכנס להריון חודש אחרי הטינוף. והמחלוקת בין חכמים לרבי יהושע האם בהמה "יולדת למקוטעין" כלומר יכולה ללדת לפני שנגמר החודש החמישי להריון שלה. לדעת חכמים היא לא יולדת למקוטעין, ולכן אם היא ילדה בסוף השנה בהכרח שהיא לא טינפה לאחר החודש השישי. אבל לדעת רבי יהושע היא יולדת למקוטעין.

ולכן יתכן שהיא טינפה בחודש השביעי, והתעברה בחודש השמיני, וילדה בסוף השנה לפני שנגמר החודש החמישי שלה, אך היא כבר לא מבכרת.

אפשרות נוספת לבאר:

ואיבעית אימא. לא אמרינן יולדת (למקוטעין): לכולי עלמא בהמה לא יכולה ללדת לפני סוף ההריון שלה. והמחלוקת בין חכמים לרבי יהושע האם אומרים 'מקצת היום ככולו'. לדעת רבי יהושע אנו אומרים 'מקצת היום ככולו' ולכן היא יכולה ללדת ביום האחרון של השנה, ובכל אופן היא כבר סיימה את ההריון שלה, כי מכיון שהיתה בקצת מהיום בהריון הרי 'מקצת היום ככולו'. אבל לדעת חכמים אנו לא אמרינן מקצת היום ככולו, ואם היא ילדה ביום האחרון, בהכרח שהיא לא טינפה לאחר החודש השישי.

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא:

אמר ר' עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע נו':

שאלה: **מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע?** תשובה: **אמר ר' חנינא מסורה:** מדובר שהבהמה הזו נותנת חלב. והמחלוקת היא האם החלב מוכיח שהיא ילדה ולד, ואם כן מכאן ואילך היא פטורה מבכורה. לדעת ר' עקיבא החלב פטור, כי הולכים אחר רוב הבהמות, ורוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן הן ילדו ולד. אבל לדעת ר' יהושע חוששים למיעוט שחולבות אפילו שהן לא ילדו.

קושיא: **ומי חייש ר' יהושע למיעוט? והתנן היתה לה חמות וכו':** האם רבי יהושע חושש למיעוט? והרי במשנה להלן כתוב לא כך!

אשה שהלכה עם בעלה לחו"ל וחמותה נשארה בארץ, וכשיצאה לא היה לחמותה בן (כלומר אח לבעלה). ואחר כך מת בעלה בחו"ל. אין לאשה הזו יבם שהיא זקוקה להתייבם לו, והיא מותרת להינשא לכל אדם, כי היא לא צריכה לחשוש שמא חמותה ילדה בן והיא זקוקה להתייבם לו.

אבל אם כשהיא יצאה לחו"ל חמותה היתה מעוברת, היא חוששת שמא חמותה ילדה זכר ועליה להתייבם לו. זו דעת ת"ק. אבל רבי יהושע סובר שאינה חוששת.

ואמרינן מאי טעמא דר' יהושע: וביארנו את טעמו של רבי יהושע. מכיון שרוב הבהמות המעוברות יולדות, ומיעוט מהן מפילות. וגם אלה שיוולדות, הרי חצי מהם יולדות זכרים וחצי מהם יולדות נקבות. אם כן נסמוך את המיעוט שמפילות לחצי שיוולדות נקבות, ונמצא שהיולדות זכרים הם מיעוט. ואין חוששים למיעוט.

תירוצו: אלא איפוך: אלא יש להפוך את ביאור השיטות. לדעת רבי יהושע החלב פוטר ולדעת רבי עקיבא אינו פוטר. וכך גם כתוב בבבלי 'חלב פוטר דברי ר' יהושע, רבי עקיבא אומר חלב אינו פוטר'.

*